

НОВЕ КЊИГЕ

Георгије Острогорски, СЕРСКА ОБЛАСТ ПОСЛЕ ДУШАНОВЕ СМРТИ

Издање Византолошког института, Београд 1965. године

Критика је рекла да је ово не само једно од најбољих дјела великог историчара Острогорског већ и једна од најустјелијих расправа средњовјековне историје уопште. Ради се о једној, тако рећи, откривеној земљи која је постојала пуних 16 година после пропасти Душановог царства (од Душанове смрти до Маричке битке). Серска област деспота Јована Угљеше, у источној Македонији, позната је по упорној борби против турских освајања и по чињеници да је њена пропаст била судбоносна како за јужнословенске државе тако и за саму Византију са којом је имала, после пропасти Душановог царства, најтешње везе. Од посебне је важности проучавање односа између Срба и Грка који су живјели у овој вишестрано интересантној државној творевини, која је, изузимајући Солун, обухватала територију западно од Вардара до преко Месте и од Струмице и Мелника на северу до краја Халкидикиа.

Подаци за искључиво политичку историју налазе се у првом и посљедњем поглављу књиге (*Цар Урош и краљ Вукашин, царица Јелена и деспот Јован Угљеша и Велики рат против Турака. Припреме и посљедице*), а у осталима (*Територија, Становништво и привреда, Уређење и Серска митрополија и Света Гора под српском влашћу*) изузетно зналачки извршеном анализом реконструисане су друштвене, економске, државнополитичке и црквене прилике у Серској области. Само историчар високог реда могао је да у вишегодишњем крајње савјесном

и стрпљивом раду открије најкарактеристичније одлике једног друштва и времена (подаци о етничком и класном саставу становништва, о територији државе и др.) и да побие многе нетачности које су до сада важиле као утврђене истине. Установљено је, на примјер, да је краљ Вукашин Мирњавчевић био савладар цара Уроша, а не узурпатор власти у пуном смислу те ријечи. Тако и деспот Угљеша није био само велики феудалац, већ и владар који је имао утврђену политику и према Цариградској патријаршији и у вријеме кад је требало организовати отпор турском освајању.

Што је нарочито важно, овај рад, који „није замишљен као историја догађаја већ као један пресек који треба да да увид у карактер Серске државе“, писан је на основу врло мало савремених докумената, готово искључиво грчких, сачуваних углавном у светогорским манастирима. Професор Острогорски је могао да проучавањем малог броја података оскудних савремених извора и критичком употребом литературе запази најбитније у односима друштва и животу ове средњовјековне државе на југу Балкана. Он је то могао и због тога што је на појаве у Серској држави гледао очима познатог византолога. Зналачком свестраном анализом текстова недовољног броја сачуваних повеља, углавном раније објављених, дата је, иако непотпуна, аутентична представа ове у ствари до сада непознате земље.

Ђ. Пејовић